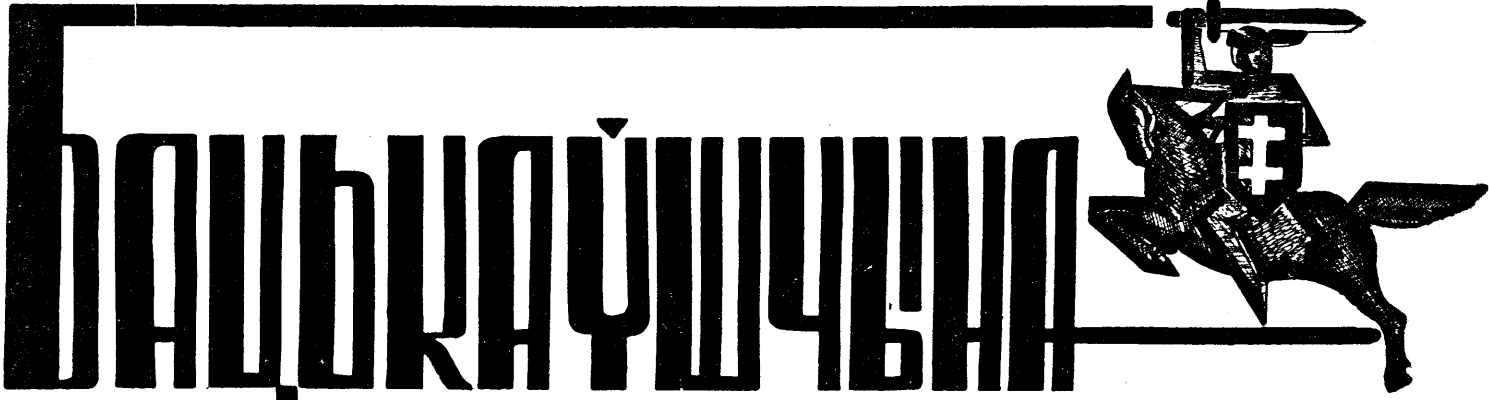

LE JOURNAL BIELORUSSIEN „LA PATRIE“		DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „DAS VATERLAND“	THE WHITERUTHENIAN NEWSPAPER “THE FATHERLAND,”
М 38 (320)		Нядзеля, 16 верасня 1956 г.	
		ГОД ВЫДАНЬНЯ 10	

Новая фаза Суэскага канфлікту

Калі ў нядзелю 9 верасня адбылося апошняе паседжаньне вызначанай на Лёнданскай канфэрэнцыі камісіі пяцёх дзяржаваў з эгіпцкім прэзідэнтам палкоўнікам Насэрам і калі гэты апошні канчальна асьветчыў, што ня можа быць дыскусіі над прынятым гэтай Лёнданскай канфэрэнцыяй пляну Далеса ў справе разьвязаньня Суэскага пытаньня, Суэскі канфлікт уступіў у сваю новую фазу. Але перад тым, як схарактарызаваць цяперашнюю сытуацыю ў Суэскім пытаньні, варта спыніцца над самым ходам найсьвяжэйшых падзеяў, неасьветленых яшчэ на бачынах нашае газэты.

Лёнданская канфэрэнцыя 24 дзяржаваў, найбольш зацікаўленых у карыстаньні Суэскім каналам, закончылася 23 жніўня тым, што быў прыняты плян міністра замежных справаў ЗША Далеса з малымі істотнымі папраўкамі 18 дзяржавамі. Гэты плян прызнаваў права сабскасыі Эгіпту на Суэскі канал, аднак прапанаваў паклікаць міжнародную камісію дзеля кантраляваньня карыстаньня каналам. Гэтая камісія вырашала-б справы аплаты за прaeзд каналам, а таксама справы ўтрымліваньня й разбудовы каналу. Эгіпт у гэтай камісіі меў бы толькі дарадчы голас. Пры гэтым Эгіпт атрымліваў-бы значна большы, чымся раней, удзел у даходах каналу, а дасюльшнія Таварыства Суэскага Каналу атрымала-б належнае яму адшкарнаваньне за ранейшыя затраты. У вадмнену пляну Далеса Індыя высунула собскі плян, паводля якога кантроль над каналам меў-бы належыць вылучна Эгіпту, а пакліканая міжнародная камісія мела-б толькі дарадчы голас. Гэты індыйскі плян падтрымалі Савецкі Саюз, Цэйлэн і Інданэзія. Далей у валошні дзень Лёнданскай канфэрэнцыі была для перагавораў з Эгіптам пакліканая камісія, зложаная зь пяцёх дзяржаваў, звяная так-жа камісіяй пяцёх кантынэнтаў, бо кажная зь дзяржаваў, што ўвайшла ў склад камісіі, належыла да іншага кантынэнту зямной кулі. Пайменна, у камісію ўвайшоў прэміер Аўстраліі Мэнціс, як яе старшыня, й прадстаўнікі Швэцыі, Пэрсіі, Абісыніі й Задзіночаных Штатаў Амэрыкі.

Гутаркі гэтай камісіі з палкоўнікам Насэрам распачаліся ў Каіры 3 верасня й закончыліся 10 верасня, ня даўшы ніякага пазытыўнага выніку. Палкоўнік Насэр поўнасьцю адкінуў плян Далеса, заяўляючы, што ён нарушае суверэнітэт Эгіпту, затое выказаў згоду дыскутаваць аб пляне Індыі, што зьяўляецца не да прыняцця для Захаду. Палітычныя колы Лёндану й Парыжа ўважаюць, што цяпер справа каналу павінна быць перададзеная на вырашэньне Задзіночаным Нацыям, але палкоўнік Насэр выказаў нажаданьне, каб гэтым пытаньнем занялася спэцыяльна для гэтага скліканая міжнародная канфэрэнцыя дзяржаваў, што карыстаюцца каналам. Пры чым яшчэ раз заявіў, што Эгіпт у ніякім выпадку ня згодзіцца на міжнародны кантроль каналу, бо супраць гэтага ўсе арабскія краіны й эгіпцкі народ. Пасьля ўсяго гэтага адбылося спатканьне французскага прэміера Моле з прэміерам Вялікабрытаніі Ідэнам, вынікі якога ў момэнт пісаньня гэтага артыкулу яшчэ ня ведамыя. Моле пры гэтым заявіў, што сытуацыя, якая вытварылася, вельмі грозная. Ідэн склікаў на 12 верасня ў пытаньні Суэзу ангельскі парлямэнт, які нармальна быў распушчаны на адначынак аж да 23 кастрычніка.

Гэтэк выглядае хроніка падзеяў вакол Суэскага каналу апошніх тыдняў. Як бачым, сытуацыя для Захаду, беспасярэдня для Вялікабрытаніі й Францыі вельмі некарсыная. Праўда, у Ангельшчыне што раз болей разладоўваецца атмасфэра перад ужыццём збройнае сілы супраць Эгіпту. Галоўна лейбарыстыя станоўча высказваюцца супраць інвазіі зоны Суэскага каналу, таксама іх у гэтым падтрымлівае й часьць кансэрватыстых. Затое ў Францыі ваенныя настроі не разладаваліся і ўся публічная апія, за выключэньнем камуністых, выказваецца за ўжыццём збройнае сілы ў выпадку, калі дыпламатычныя кро-

кі не дадуць пажаданага выніку й калі Насэр не адумаецца ды ня пойдзе на ўступкі.

Выбух вайны на Сярэднім Усходзе ўсё-ж такі мала праўдападобны галоўна таму, што Задзіночаныя Штаты Амэрыкі супраць ваенных дзеяньняў і ў выпадку іхнага распацацыя самі ня прыймуць удзелу на баку Вялікабрытаніі й Францыі. Аб гэтым станоўча асьветчылі ўжо ня раз прэзыдэнт Айзэнгаўэр і міністар замежных справаў Далес, заклікаючы знайсці спосабы мірнага разьвязаньня праблемы. Такая пазыцыя Амэрыкі выкліканая ня толькі перадвыбарным парыядам, у якім яна цяпер знаходзіцца, але й іншымі матыаамі.

Перадусім Амэрыка ў дачыненні да арабскіх краінаў выдзе прадбачліваю на даўжэйшую мэту палітыку, бо дацэрывае іхнае вялізарнае эканамічнае й стратэгічнае значаньне й стараецца мець іх на сваім баку. Амэрыка разумее, што вайна супраць аднаго толькі Эгіпту выкліча ўва ўсіх Арабаў фанатычную ненавісьць да Захаду й адкрые шырокія дзвярэ для савецкіх уплываў на ўсім Сярэднім і Блізкім Усходзе. Такое становішча Амэрыкі нам выдасца вельмі правільным, якая ня хоча дорага плаціць за палітычныя памылкі Вялікабрытаніі й Францыі, першай у Эгіпце, а другой у Паўночнай Афрыцы. Бо за ўсё тое, што цяпер сталася ў Эгіпце, паносіць віну Вялікабрытанія, беспасярэдня яны цяперашні прэміер Ідэн. Прыпомнім, што перад двума гадамі, калі эгіпцкі дыктатар Наджыб, а пазьней Насэр жагдаў вываду ангельскіх войскаў, што тварылі ахарону зоны Суэскага каналу, дык Ідэн і наагул публічная апія Ангельшчыны, а галоўна лейбарыстыя, лёгка на гэта згадзіліся і свае войскі адгуль забралі. Паўстала такім чынам у зоне Суэскага каналу пустое месца, якое пастараліся заняць Саветы.

Перад вывадам ангельскіх войскаў, якіх у зоне Суэскага каналу было 80 000, ня было й не магло быць мовы аб праніканьні ў Эгіпт ані ў існую арабскую краіну савецкіх уплываў. Пасьля-ж вываду гэтых войскаў спачатку разыгралася прыкраса для Захаду справа пастачаньня ў Эгіпт савецкае зброі, а пазьней справа нацыяналізацыі Суэскага каналу. Праўда, Суэскі канал праходзіць праз эгіпцкую тэрыторыю й зьяўляецца собскасьцю Эгіпту. Шануючы суверэныяныя правы кажнага народу, трэба было-б згадзіцца, што эгіпцкі ўрад палкоўніка Насэра паступіў правільна. Але, з другога боку, для вольнасьці ўсяго заходняга сьвету ці ня было-б больш правільным у некаторых асабліва важных пытаньнях і абмежаваньц гэты суверэнітэт гэі ці іншай краіны, якая ня хоча або ня ўмее прыслужыцца сваім

суверэнітэтам для добра вольнай часткі сьвету. Ды ня трэба таксама забывацца, што стаянянаваньне брытанскіх гарнізонаў пад Суэскім каналам толькі прасьціжова, а не фактычна парушала суверэнітэт Эгіпту. У кожным выпадку куды лепш і выгадней было перад двума гадамі ня выканаць дамаганьня эгіпскага ўраду й ня выводзіць ангельскіх войскаў з Эгіпту, чымся сьняня пагражаць яму вайной, а ня выключана, што й распачаць гэтую вайну.

Падобнае становішча заняла Вялікабрытанія ў справе абтоку Цыпру, населініцтва якога дамагаецца прылучэньня яго да Грэцыі. Ня гледзячы на гэтае дамаганьне і на дамаганьне самой-жа Грэцыі, Вялікабрытанія, страціўшы або лёгка здаўшы сваю апору над Суэскім каналам, супрацівілася і сваіх войскаў з Цыпру ня думае выводзіць. А гэта прывяло да паважных міжнародных камплікацыяў, бо Грэцыя, якая чуецца пакрыўджанай, фактычна выламалася ўжо з Атлянтычнай абароннай арганізацыі й з Балканскага пакту. А прэзідэнт з Цыпрам дасюльна той самы, што й з Эгіптам. Дык дзе тады паслядоўнасьці і чаму было не здабыцця затрымаць свае войскі ў Эгіпце, калі цяпер Вялікабрытанія іх затрымлівае на Цыпры?

Усе балочыя й фатальныя ў сваіх выніках памылкі Захаду фактычна паходзяць з аднае прычыны: зь недаацэньваньня небясьпекі бальшавізму, які ўсімі сіламі імкнецца да зьнішчэньня заходняй дэмакратыі й запанаваньня над усім сьветам, імкнецца да гэтай мэты паслядоўна й пры ўжыцці ўсакіх сродкаў. Палітыка бальшавікоў прадбачыла на далёкую мэту, тады калі заходнія дзяржавы, галоўна Эўропы жывучь палітыкай сьняняшняга дня, ўважаючы, што агрэсыўны і дынамічны бальшавізм магчыма акаяцца чыста дыпламатычнымі сродкамі. Пачынаючы ад Ялты, Тэгерану й Потсдаму й

Заканчэньне на 4-ай бачыне)

Восьмая Сэсія Рады БНР

23 верасня г.г. у Нью Ёрку, папярэджаная ўрачыштай Багаслужбай, пачнецца Восьмая Сэсія Рады БНР. На першым паседжаньні Прэзыдэнт Рады М. Абрамчыч зробіць справазданьне зь дзейнасьці ворганаў БНР за апошнія два гады.

Наступныя паседжаньні будуць адбывацца ў суботы й нядзелі, пачынаючы ад 6 кастрычніка г.г. Парадак дня Сэсіі наступны:

1. Даклад Прэзыдэнта Рады аб дзейнасьці ворганаў БНР за апошнія два гады.

ВОРГАН БЕЛАРУСКАЙ НАЦЫЯНАЛЬНА-ВЫЗВОЛЬНАЙ ДУМКІ

DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „BAČKAUŠČYNA“ („VATERLAND“) Herausgeber: Wladimir BORTNIK Postadresse: Die Weissruthenische Zeitung „Bačkauščna“ („Das Vaterland“), (13 b) München 19, Schliessfach 69. Druck: „LOGOS“, Buchdruckerei u. Verl., G.m.b.H., München 8, Rosenheimer Str. 46 а Цана паза Нямеччынай: ЗША — 20 цэнтаў, Канада — 20 ц., Ангельшчына — 1 шылінг, Францыя — 20 фр., Бэльгія — 5 фр., Аўстралія — 1 шылінг, Аргентына — 2 пэзо. У іншых краінах раўнавартасць 15 ам. цэнтаў. Цана лётніцкай поштай у заакаянскія краіны — 30 ам. цэнтаў. — Падвойныя нумары каштуюць падвойна.

Банковае conto: Zeitung „Bačkauščna“, Konto Nr. 357-125, Bay. Hypotheken- u. Wechselbank, München.

ГАЗЭТА Выходзіць РАЗ у тыдзень — Ц А Н А 30 Н. ФЭН.

Больш увагі мастацтву на эміграцыі

Другая сустрэча Беларусаў Паўночнае Амэрыкі й Канады (у Торонто) была ня толькі сяброўскім спатканьнем, але й паказальным фактам, што кранае прэлы шэраг пытаньняў нашага нацыянальнага існаваньня на эміграцыі. Я спыняюся тутак на адной толькі галіне, больш мне блізкай — мастацтве.

На канцэрце ў Торонто (2 верасня) выявілася шмат прыемных і радасных момантаў, што сьветчаць аб жыццяздольнасьці беларускага мастацтва й на чужыне, яго непахісных традыцыяў і глыбокіх нацыянальных карэньях. У першую чаргу гэта датычыцца мастацкай групы моладзі з Кліўлянду, якая была найбольш поўна й яскрава прадстаўлена на 2-й беларускай сустрэчы — царкоўным хорам, дзявоным ансамблем, танцавальным гуртком, салістымі й балёваю аркестраю «Палесьсе». Трэ дзівіцца із зарганізаванасьці, моцнасьці імкненьняў і настойлівасьці ў працы кліўляндцаў. Гэтыя якасьці ў спалучэньні із здольнасьці дапамаглі кліўлянцкай групе за тры гады ператварыцца ад першых крокаў у самадзейнасьці да адзінкі добра задзіночанай з мастацкага гледзішча, якая далёка вырасла з вузка самадзейнага кола ды стала на шлях прафэсіяналізацыі. Авалоданьне мастацтвам не пашкодзіла аднак у кліўляндцаў прыроднай нацыянальнай пылі, характуру, калырыту, яскравасьці, што выяўляецца асабліва ў масавых выступках. Мне, пасьля даволі сталай працы з кліўлянцкай моладзьдзю, асабліва прыемна падкрэсьліць, што ёйны новы вальны кіраўнік і рэгент сп. Кіслы вядзе групу па правільнай, прынцыпова-мастацкай дарозе; за кароткі тэрмін свайго пабыту ў Кліўляндзе ён дабіўся добрых і заўважных вынікаў. Я, нажал, ня маю магчымасьці пагаварыць падрабязна аб выступе кліўляндцаў у іхных разнастайных нумарох, таму што мушу тутак сказаць яшчэ штосьці.

З групай іншых мясцінаў, на канцэртах выступілі прадстаўнікі ў салёвых нумарох. Яны разам зь Іркай Калядой (Кліўлянд) удала дэманстравалі свае малядыя здольнасьці й нахілы да сыпяванага мастацтва; гэта было бачна ў сп. Паўліка (Монтрэаль) які мае добры голас, музыкальнасьць і чуйлівасьць; асабліва, гэта праявілася ў зусім яшчэ маладой выканальніцы Клавы Ярашвіч (Нью Ёрк). Ёйны даволі рэдкай якасьці голас (каляратурнае сапрапа) й выразнае імкненьне да прафэсіяналізацыі змушаюць мяне зьвярнуць увагу ейных бацькоў і грамадства на патрбубе стварэньня ўсіх магчымасьцяў Клаве Ярашвіч дзеля паважнае навуцы.

З прафэсіянальных мастацкіх сілаў, на канцэрце выступіла опэрная сылавачка й салістка Надзея Градэ з разнастайным рэпэртуарам (опэрныя арыі, рамансы, жанравыя песьні). Яна выканала яго памайстэрску й з прачулаю эмацыянальнасьцю. Пра ейнае выкананьне варта было-б напісаць асобную рэцэнзію; я тутак абмяжуося толькі тым, што скажу, што за апошнія часы выступы сп-ні Градэ перад амэрыканскім грамадствам зьяўляюцца вялікім плюсам у дэманстраваньні нашага мастацтва навуны, у ягоньм паважным салідным майстэрскім выглядзе.

Усё гэта выклікае прыемныя пачуцьці й ўражаньні, але адначасна й даволі сумныя, ды навет трывожныя думкі за лёс нашага мастацтва на эміграцыі. Нашыя салістыя й ансамблі — ледзь шчасьлівае вылучэньне, выпадковасьць у нашай практыцы жыцця. Сорам казачь: найбольшыя цэнтры беларускага нацыянальнага жыцця — Нью Ёрк — цяпер амаль што нуль у беларускім мастацтве. А тамака-ж знаходзіцца й прафэсіянальныя сілы, і вялікія магчымасьці самадзейнасьці. У іншых вялікіх месцах Амэрыкі й Канады мы бачым таксама вельмі сумны (з малымі выняткамі) вобраз мастацкай дзейнасьці, у той час, калі ахвота да яе відавочная. Шмат хто скардзіцца, што мала кіраўнікоў, падручнікаў, нотаў, п'есаў і г. д. Недахопы гэтыя, ясна, паважныя, але справа тутак у іншым: нашыя арганізацыі й іхнае чало амаль што зусім не зьвяртаюць увагі на неабходнасьць разьвіцця беларускага мастацтва на эміграцыі. Яны забыліся на тое, што песьня — гэта душа народу, што пакуль жыве песьня, будзе жыць і народ. Яны не разумеюць, або ня хочуць зразумець, што мастацкая рэпрэзэнтацыя гэта найбольш яскравая форма нацыянальнае прапаганды; што мастацкая рэпрэзэнтацыя глыбока ўспрымаецца й дае самыя лепшыя вынікі. Няўжо яшчэ трэ даводзіць, што асабліва ў нашых умовах мастацкі нацыянальны выступ часта значыць больш за выступ палітычны. Але дазвольце папытацца: якую увагу бачаць тыя нешматлікія прадстаўнікі беларускага мастацтва, што жывучь на эміграцыі? Што зрабілі для іх нашыя арганізацыі? Якое добрае слова сказала аб іх нашая крытыка? Чым, наагул, стымулюецца дзейнасьць у галіне мастацтва на эміграцыі? Мне асабіста даводзіцца ці раз гаварыць аб гэтым. Цяпер я, хоць-бы ў агульных словах, хачу зьвярнуцца да нашых нацыянальных арганізацыяў і іхнага чала з настойлівым дамаганьнем заняцца, нарэшце, пытаньнем беларускага нацыянальнага мастацтва на эміграцыі, ня душчаць яго на самадэкс на адміраньне, а наадварот — зрабіць усё, што можа рушыць яго наперад. Памятайма, што мы маем справу з душою народу.

Ня можа быць ні арганізацыі, ні дзейнікі, якія-б лічылі справу нацыянальнага мастацтва за справу, што стаіць вонка іхных мэтаў, заданьняў і абавязкаў.

Другая сустрэча Беларусаў у Канадзе мусіць стацца моцным штуршком дзеля такога разуменьня справы.

А. Куліковіч

На юбілей рэвалюцыі

Назаўтра, 22-га жнівня, ізноў чытаем ў гэі-жа «Звяздзе»:

«Калгас «Новае жыццё»... 80 га жыта стаіць у бабка, снапы раскладаны па полі й страўліваюцца жывёлай... Больш за 200 га аўса, ячменю й пшаніцы прастоймае на карані... Частыя й працяглыя прастой камбайнаў сталіся штодзёнай зьявай».

22-га жнівня «Зьвязда» йзноў падае: «Калгас імя Варашылава... У мінулым годзе з усіх 783 калгаснікаў 383 ня мелі ніводнага прададні! Дарэчы сказаць, гэта не адзіны прыклад у Магілёўскай вобласці... Нямала ёсьць калгасаў з нізкім узроўнем працоўнай дысцыпліны і ў іншых вобласцях...»

«Зьвязда» з 24-га жнівня, ня скончыўшы пералічваць фактаў правалу жытня, б'е трывогу з нагоды затаннае сябы: «У радзе раёнаў рэспублікі абмалот ураджаю зарганізаваныя дрэнна й калгасы ня маюць належным чынам падрыхтаванага насеньня для сябы...»

Беларуская савецкая прэса разбухае ад падобных перапеваў пра мізэрныя,

катастрафальныя вынікі ўва ўсіх галінах хімірнае «будовы камунізму». Амаль сорак год практыкі паказалі, што бальшавізм не перарадзіўся, але не перарадзіў ён таксама і паняволенана ім работніка й селяніна.

Дарма шматтысячная армія савецкіх пісьменьнікаў усімі прыхваткамі соцэалізму намагаецца абружывіць, падротушавань, чорныя будні паняволенанага чалавека (таму-ж гэтая літаратура й «адарвалася ад жыцця»). Дарма літаратурная крытыка прыдумоўвае розныя тэорыі ды перасьцерагае літаратараў перад бесканфліктнасьцю, каньонктуршчынай ды ліквіроўкай рэчаіснасьці.

Дыктатура магла ўсё зрабаваць ад нашага народу: дзяржаўнасьць, зямлю, права на самаабарону. Адной рэчы яна ня здолела забраць — волі да супраціўу й да змаганьня за ліквіднацыю злачыннага бальшавіцка-маскоўскага прыгону.

Напярэдадні 40-х угодкаў паняволеньня Беларусі гэта праўляецца зь нядвузначнай выразнасьцю й нарастаючай сілай.

«Ніва» і Беларусы ў Польшчы

Беларуская савецкая газета «Літаратура і Мастацтва» 17 сакавіка сёлета падала была наступную вестку:

«4 сакавіка ў Беластоку (Польская Народная Рэспубліка) выйшаў першы нумар беларускае штотыднёвае газэты «Ніва», якая зьяўляецца ворганам Беларускага Грамадзка-Культурнага Таварыства.

«Большая частка нумару прысьвечаная першаму арганізацыйнаму зьезду Беларускага Грамадзка-Культурнага Таварыства, які адкрыўся ў Беластоку 26 лютага г. г. На зьездзе прысутнічала 400 дэлегатаў ад 143 тысяч беларускага насельніцтва, якое жыве на тэрыторыі Польшчы». (Гл. на гэтую тэму «Б-на» з 8. 4. 56, арт. «Да пытання Беларусаў у Польшчы»).

Цяпер мы маем магчымасьць крыху больш і дакладней даведацца пра беларускае жыцьцё ў Польшчы. Зрабіць гэта можам якраз на аснове дзясятка нумароў «Нівы» — «штотыднёвіка Беларускага Грамадзка-Культурнага Таварыства».

« Н І В А »

Фармат меншы за «Бацькаўшчыну» (3 цм ніжэйшая і 4 цм вузэйшая), але затое мае не чатыры бачныя, а — 8. Друкецця газэта ў двух колерах зь беларускімі арнамантамі-шлячкамі (як некаторыя сьвяточныя нумары «Б-ны»). Рэдагуюцца непараўнальна цікавей (спабуднай за беларускія савецкія газэты і адначасна дае шмат арыгінальнага жывога матэрыялу, што мае вялікую інфармацыйную вартасьць. Зьмест газэты разьмеркаваны менш-больш паводля наступнае схемы: 1-я бачынка: клішэ (крайвд, фатаграфія пісьменьніка), нехалкі вершаў (часамі савецкіх паэтаў), артыкул; 2-я бачынка: міжнародная інфармацыя (камуністычная, багата ілюстраваная); 3-я бачынка: інфармацыя «З Савецкай Беларусі» (артыкулы і дробныя весткі дадатнага характару, 2—3 ілюстрацыі); 4—6 бачынкi: праблемы мясцовага жыцця, агульныя артыкулы, ілюстрацыі; 7-я бачынка: галоўна лісты ў рэдакцыю і дробныя мясцовыя весткі; 8-я бачынка: гумар, прыказкі, адна беларуская песня з нотамі найчасьцей народная, часамі беларуская савецкая).

Мова «Нівы» не такая ўстандарызаваная, як у савецкіх газэтах, хоць аднак заўважваецца выразная й галоўная арыентацыя на мову і правапіс савецкі. Сустрэкаюцца правінцыялізмы, русыфізмы і, пэўна-ж, палянізмы (лексыфізмы і граматыкальныя). Пrawnіс мае некаторыя (нязначныя і нешматлікія) адхіленьні ад савецкага (магчыма навет ня зусім сьведамыя), як: «жэнісця», «дзёнсця», «ні даўшы аброку,ні бікіям па боку» і да г. п.) а мо гэта спосаб перадаваньня народнасьці?)

Надрыхтоўка нацыянальнае інтэлігенцыі

Галоўным цяперашнім заданьнем ідаўна створанага Беларускага Грамадзка-Культурнага Таварыства зьяўляецца справа нацыянальнага ўсьведамленьня (зразумела, у рамках магчымае ў Польшчы «нацыянальнае» палітыкі). Як заўсёды, у гэтай дзялянцы працы адчуваецца найбольшы цяжкасьці з прычыны елястачы належнае колькасьці свае нацыянальнае інтэлігенцыі. Таму вялікая

ўвага ськіраваная цяпер на падрыхтоўку кадраў гэтае апошняе. З гэтай мэтай стараньнямі беларускага актыву пры Варшаўскім унівэрсытэце была створана Катэдра беларускае філялёгіі, на якую вэрбуюцца цяпер кандыдаты.

У «Ніве» з 12 жнівеня гаворыцца: «Беларускае насельніцтва ў Польшчы атрымала шырокія магчымасьці культурнага разьвіцця. Створаны шматлікія беларускія пачатковыя і сярэднія школы, у якіх беларуская моладзь вучыцца на сваёй роднай мове. Разьвіваюцца калектывы мастацкае самадзейнасьці, выдаецца штотыднёвік «Ніва», праводзіцца культурная праца ў гарадох і вёсках Беласточчыны. Аднак гэтыя дасягненьні яўна недастатковыя, а ўзровень культурна-асьветнае працы шмат дзе застаецца яшчэ нізкім. Найвялікшым недахопам, які сур'ёзна стрымлівае далейшае разьвіццё культурнае працы сярод беларускага насельніцтва зьяўляецца войстры недахоп кадраў з добрымі ведамі беларускае мовы і літаратуры, свае гістарыі, культуры і народных традыцыяў.

У сувязі з тым выключна важнае значэньне мае нядаўная пастанова Міністэрства Вышэйшых школ у Варшаве аб пакліканьні да жыцця катэдры беларускае мовы і літаратуры пры філялягічным факультэце Варшаўскага ўнівэрсытэту.

«Катэдра беларускае мовы і літаратуры, пры арганізаваньні якое асабліва шмат працы і энэргіі прыляжыла праф. Варшаўскага ўнівэрсытэту д-р А. Яблонская, пачне сваю дзейнасьць ужо зь першага кастрычніка гэтага году. На запрашэньне Міністэрства Вышэйшых школ прыедуць у Варшаву з БССР (!) прафэсары, якія будучы выкладаць на ўнівэрсытэце беларускую мову і гісторыю беларускае літаратуры.

«На першы курс беларускае філялёгіі будзе прынята 20 кандыдатаў, пры чым прадбачана магчымасьць забясьпечаньня іх стыпэндыямі й кватэрамі ў студэнцкіх інтэрнатах.

«Навука ў галіне беларускае філялёгіі, падобна польскай, расейскай і іншым абіймае пяцігадовы курс навучаньня, пасля чаго абсалэвэнты атрымаюць навуковую ступень магістра філялягічных навук.

«Пастанова Міністэрства Вышэйшых школ прадугледжвае, што студэнты беларускае філялёгіі атрымаюць таксама лабонную спэцыялізацыю ў галіне расейскае (!) мовы. Гэта дазволіць шырэй выкарыстаць веды малалых выпускнікоў як у педагагічнай, так і ў іншай працы.

«Нарэшце трэба адзначыць, што катэдра беларускае мовы і літаратуры пры Варшаўскім унівэрсытэце будзе цесна супрацоўнічаць з сэкцыяй беларускае мовы пры завочнай настаўніцкай студыі, якая арганізуецца ў Беластоку.»

Праз два тыдні «Ніва» ўжо паведамляла: «Добра адбываецца вэрбоўка кандыдатаў на беларускую філялёгію пры Філялягічным факультэце Варшаўскага ўнівэрсытэту. Толькі ў вадным Вельскім павеце, на Беласточчыне, каля 20 малалых людзей выказала жаданьне пайсьці на беларускую філялёгію. Усе яны —

выпускнікі Беларускага агульнаадукацыйнага ліцэю ў Бельску».

Нацыянальнае ўсьведамленьне — галоўнае заданьне

У «Ніве» з 26 8. 56, у артыкуле пад загалоўкам «Настаўнік — прапагандыст беларускае мовы й культуры» мы чытаем:

»Навучаючы, выходзяючы дзяцей і моладзь настаўнік прымае на сябе вялікую адказнасьць... І дзеля гэтага, у выпадку беларускага настаўніка асабліва неабходны ўласныя правільныя падыход да нацыянальнай справы. Тут ня могуць мець месца абыхавыя неабдуманыя адносіны да яе...

«Беларускі настаўнік павінен імкнуцца абудзіць зацікаўленьне да беларускай мовы, як да мовы роднай. Вучань пачатковай, сярэдняй школы павінен бачыць усю яе прыгожасьць, багачьце, гістарычную спадчыну. Настаўнік павінен навучаць ад сэрца.

«Беларускі настаўнікі павінны зьяўляцца арганізатарамі культурнага жыцця ў школе. Кожны настаўнік калі захаца, можа арганізаваць у сваёй школе які-небудзь гурток і ў ім выкарыстоўваць беларускую тэматыку.

«Школьныя бібліятэкі пад наглядам настаўніка павінны разьвівацца ў тым кірунку, каб былі багата забясьпечаны беларускімі кніжкамі.

«Беларускі настаўнік апрача працы ў школе павінен быць прапагатарам беларускае культуры, гісторыі, арганізатарам гурткоў мастацкае самадзейнасьці і калектываўнага жыцця сярод моладзі і старэйшых... Шляхам супрацоўніцтва зь вясковымі клубамі, бібліятэкамі, а калі такіх няма, дык быць ініцыятарам іх заснаваньня, разбудзіць зацікаўленьне беларускай культурай, песняй, танцам, вершам, газэтай, кніжкай».

Вось у гэтым кірунку і вядзецца цяпер шырокая акцыя, як выглядае зь перагледжаных нумароў «Нівы».

Абарона роднае мовы

У адрозьненьне ад беларускіх савецкіх газэт, «Ніва» даволі часта наважана выступае ў вабароне беларускае мовы, прапагуючы штодзённае карыстаньне ёю. Тыпчным прыкладам такога выступленьня можа быць невялікая карэспандэнцыя ў газэту пад загалоўкам «Ня дурайся свае мовы». Аўтар карэспандэнцыі апісвае, як Паўлюк, вясковы хлапец, які пабыў крыху ў горадзе, прыехаў адведаць бацькоў.

«І вась Паўлюк у сваёй вёсцы, у хаце бацькоў. Вядома, бацька і маці моцна ўзрадаваліся ягоным прыбыцьцём. Вечарам іхная хата запоўнілася суседзьямі і былымі сябрамі Паўлюка. Прышлі яны зь ім пагутарыць пра сваё й ягонае жыцьцё. Але гутарка ня йшла так, як гэта было паўгода таму, калі Паўлюк жыў яшчэ ў вёсцы і памагаў бацьком абрабляць зямлю. Гутарка ня клеілася таму, што Паўлюк спольчываў беларускія словы, зьмяняў у іх націскі й канчаткі.

«Для бацькі і маці было сорамна, што іх сын і зь сваімі сябрамі і суседзьямі не гаворыць на сваёй роднай мове, а быццам зусім забыўся ён беларускую

Крызіс у савецкім рэалістычным мастацтве

Пад мастацкім рэалізмам звычайна мы разумеем спосаб паказаць на палатне ці ў мастацкім літаратурным творы жыцьцё такім, якім яно ёсьць у запраўднасьці, не хаваючы заганаў гэтага жыцця, не ідэялізуючы яго. Такі рэалізм толькі аздараўляе мастацтва. Што сабой уяўляе савецкі сацыялістычны рэалізм? Зьяўляецца ён мазаікай хвабрычных камінаў, трактароў у полі, сеткі электрафікацыі краіны, ці адлюстроўвае ён мільлёны ахвяраў гэтага прагрэсу? Ці ў ім паказваюцца работнікі ў імкненьні адклікнуцца на кожны заклік партыі ці адлюстроўваецца надужыцьцё крамлёўскай клікай рабочае сілы? Ці паказвае ён толькі нязлічоныя калёны аўтамапынаў, наладаваныя збожжам і абавязкова ўпрыгожаныя партрэтамі камуністычных ідалаў, плякатамі «Перш дзяржава!» Гэта «рэалізм», абумоўлены патрэбамі прапагаваньня й вызначэньня ўяўнага камуністычнага будаўніцтва, якому ўласныя зьмены аблічча ў залежнасьці ад пастановаў партыі і ейных зьездаў, які мусіць прытарноўвацца да нацыянальных расейскіх традыцыяў і зацікаўленьняў. Такі ўзалежэньне «рэалізм» прыводзіць толькі да заганаў мастацтва, чым і славіцца мастацтва савецкае. Няма патрэбы гэтага даказаць, тым больш, што да беднасьці свайго мастацтва прызнаецца цяпер і сама савецкая крытыка. Мы тут затрымаемся толькі на нікчэмнасьці савецкага мастацтва, а таксама на тых крыніцах, скіль пачынае выплываць здаровы пагляд на сацыялістычны рэалізм.

Да ХХ зьезду КПСС савецкая прапаганда толькі выхваляла сваё мастацтва, уносячы яго да няывальных вяршыняў. Ведама, гэта была толькі лякіроўка савецкае рэчаіснасьці, прызначаная для прытупленьня грамадзкае апініі. Афі-

мову. Апрача таго бацька й маці чулі, што Паўлюк дрэнна гаворыць папольску. Яны зусім зьбянтэжыліся, калі іх сын запытаў у старэйшага брата:

«— Юрак, чэго наш собак бжэшэ? — У гэты момант усе засьмяяліся, а дзядзька Рыгор гіранічна адказаў на Паўлюкова пытаньне: — Гэта мусіць на цябе гэты «собак бжэшэ», мусіць ня толькі нам, але й яму вельмі непадабаецца, што ты ад свае мовы адракаешся і польскую калечыш...»

Не падабаецца...

Ня глядзячы на «народную дэмакратыю» ў Польшчы і на бачуюю гістарычную лекцыю, якую Палякі мелі за апошнія дзесяцігодзьдзі, цімала іх яшчэ ёсьць, што ўсё-ж ня могуць цяпець беларускага нацыянальнага ўсьведамленьня на этнаграфічных землях Беларусі. У 26-м нумары «Нівы» (26. 8. 56) быў зьмешчаны ліст у рэдакцыю газэты — «Чаму 80 падпішчыкаў не атрымоўваюць «Нівы»?». У лісьце пісалася: «Люблю чытаць «Ніву», навет камлектую я зь першага нумару. Нашае ваяводзтва налічвае шмат беларускага насельніцтва і яму прызначана гэтая газэта.

«Спачатку труднавата было нахіліць людзей да падліскі «Нівы» ў нашай паштовай установе Старога Ляўкова, аднак потым штораз больш знаходзілася пад-

цыйная, партыйная крытыка гэтага мастацтва, што зьявілася на балонках савецкае прэсы пасля гэтага зьезду, ёсьць вымушанай. Аднак яна не зьяўляецца крытыкай бязінтарэсоўнай. Яна, як і папярэдніе выхваляньне, разьлічана на адвод увагі грамадзянаў ад надзённых рэчаў. Гэтая крытыка, хаваючы запраўдныя прычыны беднасьці савецкага мастацтва, а найменна сталае хваляваньне мастакамі савецкае рэчаіснасьці, узалежнівае гэтую беднасьць ад Сталіна, ад ягоных «злачынстваў». Згодна з гэтай крытыкай, сацыялістычны рэалізм у мастацтве быў парушаны толькі тым, што савецкія мастакі зашмат праймаліся культам асобы Сталіна. скіль паўстае бесканфліктнасьць у мастацтве. Мастакі быццам мала прысьвячалі ўвагі жыцьцю народу, як творцу гісторыі ня імкнуліся зразумець аб'ектўныя законы грамадзкага разьвіцця.

Мы бачым, што афіцыйная крытыка і надалей малое паветраньня прыгожыя замкі, хоча, каб мастакі ідэялізавалі энюў тое, што не ладаецца ідэялізаціі.

Сама прырода савецкага жыцця й сыстэмы ёсьць галоўнай прычынай убогасьці савецкага мастацтва. Ці савецкія мастакі запраўды ня могуць бачыць разьбежнасьці між рэальнасьцый савецкага жыцця і сацыялістычным рэалізмам? Адгавараючы вобраз юнака, нібы захопленнага новабудоўлямі камунізму, няўжо мастак паставіцца глухім да маральнага боку гэтага юнака, да ягонага праўнага стану катаржніка, да гэтае ахвяры выссанага, хфальшывага заўтра? Адказ на гэта мы і знаходзім у стане савецкага мастацтва, дзе існуе бачны канфлікт між мастаком і ягоным творам. Таму апэрацыя хрушчовых, якая так

Заканчэньне на 3-й бачыне)

пішчыкаў «Нівы». І гэтак, на месяц жывіньне было іх 85. Аднак значная колькасьць завэрбаваных чытачоў не атрымлівае «Нівы». Чаму? Таму, што ў нас ужо, як усюпміў, з гэтых 85 этэзм-плярэў засталося ўсяго толькі 5. Я пытаю Вас, дзе лічэ 80? Бо я ня ведаю. Штодзень чытачы — падпішчыкі гэтых 80 ээг. пытаюцца ў пісьманосца Івана Рэнтэ. — Дзе «Ніва»? — І ён адказвае тое самае, што й я. Таму што ні адсюль ні адтуль «сарвана» паштовай установе 80 ээг. Хто гэта зрабіў, я ня ведаю. Можэ Рэдакцыя адкажа.

«Дайце нам на вёску «Ніву». Мы хочам чытаць на беларускай мове, мы хочам яе яшчэ ляпей пазнаваць і разьвіваць, мы хочам навучыцца прыгожых песень зь «Нівы», якія ўжо чуюцца на вуснах нашае моладзі. Дайце нам большую колькасьць этэзмплярэў!...»

«Гэтакія выпадкі не адзінаковыя. Яшчэ ёсьць шмат такіх людзей, якім не падабаецца наш беларускі штотыднёвік, і якія сьвядаюма імкнуцца, накойчы гэта ў іхных магчымасьцях, перашкаджаць у распаўсюджваньні «Нівы».

«І таму Рэдакцыя зьявляецца да ўсіх сваіх чытачоў з просьбай паведамляць нас аб гэтакіх выпадках. Рэдакцыя з свайго боку зробіць усе, каб нашыя чытачы рэгулярна атрымоўвалі свой штотыднёвік».

3

На нівах і ўзвышшах беларускага слова

Пашкевічанка перш-наперш — найбольш верны і поўны спадкаемец, а часта і проты пераймальнік-паследвальнік канцавечнікаў, Багушэвіча першым і галоўным чынам. У прамове да «Скрыпкі Беларускае» ейны «Гаўрыла з Полацка» проста прызначаецца ў сваім насьледаваньні Багушэвічавага «Мацяя Бурачка» (а, пэўна-ж, і «Сымона Рэўкі спад Барысавы» ня менш) ад таго мамэнту, калі «папала ў мае рукі «Дудка» Мацяя Бурачка; яна то мне сказала, што хто гаворыць пагутэйшаму, помужычку, значыцца, ён гаворыць пабеларуску, той Беларус. Прачытаўшы тую Дудку, я сказаў: Дзякуй табе, М. Бурачок, чэсьці і слава тваёму слову! А ты, Дудка, грай і мне голас дай. З таго дзя пацаў і я майстраваць інструмэнт. Вышла спад рук Скрыпка...»

Ад Багушэвіча ў Пашкевічанкі ўсё найгрунтаўнейшае ў ейнай паэзіі, ад тае-ж апалягетыкі «мужыка» пачынаючы («Мужык не зьмяняўся» — найбольш) і да самае тэхнікі вершу, арыентаванага на тую-ж «энэргію выражэньня», «простаць і суровасьць». Багушэвічавы вершканструкцыі наслядуюцца Пашкевічанкаю нат пры зусім іншым зьмесьціве-матэрыяле часам (прыр., прыкладам, канструкцыю ейнага. «Хрэсту на свабоду» ды Багушэвічавага «Дурны мужык»).

Аднак, і спадкаемства ад Лучыны-Няслухоўскага ў Пашкевічанкі таксама зусім выразнае, хоць ані ёй самою, ані крытыкаю не адзначанае. Яно — і ў тым-жа «злышці з народа», і ў такім-жа атуленьні роднага арэолам нацыянальнага эрасу, і ў ужыцьці алегарызацыі прыродапісальнымі вобразамі (у Пашкевічанкі тут ужо ўлюблёная алегарызацыя рэвалюцыі ў вобразе буры, стыхіі наагул), і пры выяўленьні таго-ж характару эпічнага героя-ўпірца (прыр. «Стары ласьнік» і «Ласы») — аж да перайманьня жыўцом паасобных слоўных канструкцыяў (Плянсян, як у свечку ясну», грудзь трасецца, як асінак», «ці у долі, ці ў нядолі» ды шмат інш.).

Адылі, як і Купала, Пашкевічанка падыходзіць да таго-ж пазытыўнага выражэньня ідэалу чалавечае годнасьці «мужыка», так-жа ўводзячы нацыянальную характарыстыку апош-

13)

няўвагі да плястыкі, і да пэйзажу ўпаасобку, да «прыродаапісаньня» наагул, характэрнай для цэлага нашага XIX в., дый нат у межах раньняга нашаніўства. Ня менш новая й собска Пашкевічанчына дый прынцыпова значэньная характарыстыка «артысты» замест звычайнага і раней і пасьлей «песьняра». Ува ўсім гэтым, аднак, адно запачаткі, самой паэткай у далейшым мала разьвіваньня, а ўзьнятыя іншымі паэтамі ды імi ўжо даводжаныя аж да інтэграцыі ў манеры г. зв. імпрэсіянізму, значнаго ўжо і ў Пашкевічанкі (хоць-бы ў тым-жа «Леце»), але зусім выразна назіральнага ў пасьлейшых.

Данашаніўская пара — пара зборнікаў «Хрэст на свабоду» ды «Срыпка Беларуская» — найпладнейшая (і ня толькі чыста колькасна) у цэлай паэзіі Пашкевічанкі, што пасля, ужо як «Пётка», зусім абніжае сваю прадукцыйнасьць, усё часьцей зварацаецца да прозы, разьменьвае, а то й проста губляе так характэрную ёй раней патэтычнасьць. З другога боку, і ўва ўсёй пары данашаніўскага пачатку XX в. Пашкевічанка — і найбольшая і найхарактарнейшая для яе постаць. Калі называць літаратурныя поры паводля пісьменьнікаў ды гаварыць, скажам, пра сярэдзін XIX в. як пра «Марцінкевічаву пару», а пра канцавечча XIX в. як пра пару «Багушэвічаву», дык данашаніўскі пачатак XX в. найгажэй было-б тады назваць «Пашкевічанчыннай парою».

Кастусь Міцкевіч (пасьлейшы «Якуб Колас»)

Гэтым-жа самым часам, што Купала й Пашкевічанка, нат мо крыху раней за іх, пачынае пісаць ды пашыраць у рукапісах свае беларускія вершы й Кастусь Міцкевіч, пасьлей знаны найбольш пад псеўдонімам «Якуб Колас» (1882—1956), адно што ў друк яны яшчэ не трапляюць.

Падаём колькі ягоных вершаў, напісаных, паводля аўтаравана сьвечтаньня, гэтым часам; хоць, магчыма, і адрэдагаваных канчальна пасьлей, пры друкаваньні (у 1910—1926 г. г.).

П Л А Ч

Целы век я ўсё страдаю,
Шчасьця я ня бачу,
Сваё жыцьцё праклінаю,
Цягам горка плачу.

Збор ураджаю ў Беларусі

Сёлета ня толькі на Беларусі, але па цэлым Савецкім Саюзе была праведзе-на шырокая падрыхтоўка да збору ўра-джаю. Усюды склікаліся нарады так званых «работнікаў сельскае гаспадар-кі», хоць на гэтых нарадах сапраўдных работнікаў сельскае гаспадаркі, калгас-нікаў, і ня было. Склікаліся нарады кі-раўнікоў партый і савецкае ўлады, ды-рэктароў МТС, саўгасаў, нарыхтоўчых кантораў. Звычайна, у канцы гэтых на-радаў прыймаліся забавязаныя ад імя калгаснікаў у самыя сьціслыя тэрміны сабраць ураджай і датэрмінова ня толь-кі выканаць дзяржаўныя планы нарых-товак збожжа, але і мільёны пудоў збожжа здаць звыш пляну. Удзельнікі нарадаў заклікалі калгасы і саўгасы на «сацыялістычнае спаборніцтва», каб найлепш выканаць дырэктывы камуні-стычнае партыі аб зборы й здачы збож-жа дзяржаве.

Аднак, ня гледзячы на падрыхтоўку, якая, дарэчы, праходзіла бяз удзелу шы-рокіх калгасных масаў, збор ураджаю ў Беларусі праводзіцца марудна. На спра-ве ўсе папяровыя планы пераблыталіся, Паводля пляну, жніво павінна быць за-кончана ў дзесці дзён. На Беларусі яно пачалося прыблізна 20 ліпеня. Вось-жа больш чым за месяц працы (на 25 жні-веня) на калгасных палёх Беларусі, па-водля афіцыйных вестак, зжата 57% збожжавых культураў. У Магілёўскай вобласці зжата 50%, у Маладэчанскай — 47%, а ў Віцебскай — толькі 42%. Зжата — гэта ня значыць прыбрана й змалочана. Паводля стану на 25 жніве-ня, абмалочана толькі траціну зжатага.

Тэмпа збору ўраджаю айна незада-вальняючае. Газеты змяшчаюць тры-вожныя артыкулы, нападаюць на кіраў-нікоў калгасаў, на МТС, на нізавыя партыйныя арганізацыі і абвінавачва-юць іх у бяздзейнасці, нядбайнасці ды іншых праступствах у працэсе «ба-рацьбы за хлеб».

Газета «Советская Белоруссия» адзна-чыла, што «збор ураджаю вядзецца ў гэ-тым годзе больш марудна, чымся ў міну-лым годзе». Маскоўская «Правда» з 25 пад пагрозылівым назовам: «У Беларусі марудна праводзяць збор ураджаю». У артыкуле «Правда» ўнікае беларускія калгасы, што з году ў год яны ня вы-конваюць дзяржаўных заданняў ні па ўраджайнасці, ні па агульных зборах збожжавых культураў.

У МТС Беларусі налічваецца каля 9 тысяч збожжавых камбайнаў, тысячы жніярэк і іншых машынаў. Уся гэтая тэхніка забяспечана цяглавай сілай, бо ў МТС налічваецца да 40 тысяч тракта-роў. А між тым, гэтая «магутная тэхні-ка» не павялічыла тэмпаў збору ўра-джаю. Як мы бачым з афіцыйных да-дзеных, не памагае таксама й сацыялі-стычнае спаборніцтва. Пустым рэхам прагучэлі заклікі за дзесці дзён зжаць збожжа і датэрмінова выканаць плян здачы паставак дзяржаве. Збожжа на палёх перастойвае, а зжатае ляжыць у валкох і шмат дзе гніе.

Яшчэ ў мінулым годзе камуністычная прапаганда настойліва раіла пры зборы ўраджаю карыстацца так званым раз-дзельным метадам. Сёлета камуністыч-нае кіраўніцтва ў раздзельным зборы ўраджаю бачыць адзіны спосаб ратунку. Раздзельны збор называецца новым пе-

радавым і прагрэсыўным спосабам. У чым сутнасць раздзельнага збору? — Вось-жа ня гледзячы на тое, што пры калгаснай сыстэме ўсялякія адказныя работы, як сляўба й збор ураджаю, пра-водзяцца ня толькі ўдзень, але і ўначы, ніколі ня было яшчэ году, каб гэтыя ра-боты былі выкананыя ў тэрмін. Сляўба зацягваецца аж да лета, а збор ураджаю — да маразоў. Частка бульбы й навет збожжавых культураў ідзе пад сьнег. Каб збожжа не перастойвала і не асы-палася, пры дапамозе раздзельнага збо-ру пачынаюць яго жаць і касіць машы-намі за 7-10 дзён да поўнае сьпеласці. Зярнаты павінны высыпець і высохнуць з саломай на прасту. Ты-ж плошчы па-севаў, якія паспеюць нармальна, жнуцца і малаюцца камбайнамі.

Паводля цвёрджання камуністычнае прапаганды, раздзельны збор дае больш часу на жніво і не дапускае перастою збожжа. Аднак, пры такім спосабе ро-ля камбайнаў значна абніжаецца. Сырое й недасьпелае збожжа камбайны могуць толькі касіць, а малаціць прыходзіцца малатарнямі, калі зярнаты высохнуць у валкох. Падвойная праца. Спосаб ня но-вы й мала прагрэсыўны, бо разьлічаны выключна на сухую пагоду.

На Беларусі раздзельны збор зусім зьбіў з толку калгаснікаў. «Магутная тэхніка» сёлета ў жніве бярэ малы ўдзел. Як адцёмлівае «Савецкая Белору-ссия», «збор збожжавых культур у пе-раважнай частцы калгасаў рэспублікі, як правіла, праводзіцца толькі ўручную. Там, дзе жаўцее пасьпелае збожжа, ві-даць жаночыя постаці, якія жнуць сяр-памі й рэдка там-сям праплыве кам-байн». Аб ролі камбайнаў у жніве мож-на бачыць з таго, што за месяц працы толькі адна пятая частка сабрана кам-байнамі, а чатыры пятае пасяўное пло-

шчы сабрана рукамі. У Маладэчанскай і Віцебскай вобласцях дзённая выпра-цоўка на камбайн складае ўсяго толькі 0,4—0,9 гэктара замест заплянаваных 8 гэктараў. Аб працы камбайнаў на Бела-русі «Правда» з 25 жнівеня гэтага году пісала так:

«Навет у калгасах Гомельскае й Бе-расьцейскае вобласцяў, якія пачалі збор ураджаю больш за тры тыдні таму ско-шана менш за палавіну плошчы, якая прызначана для збору камбайнамі. Яшчэ горш праводзіцца збор ураджаю камбай-намі ў Менскай і Горадзенскай воблас-цях. Сотні камбайнаў стаяць з прычыны тэхнічных недакладнасцяў. Некаторыя МТС не ўкамплектаваны камбайнера-мі».

Грубое й непамернае ўмешваньне ўва ўсю дзейнасць калгаснага жыцця з бо-ку дзяржавы з кожным годам павяліч-вае пасыўны супраціў калгаснікаў ня-людзкай калгаснай сыстэме. На кожным кроку прыгоннае сялянства адчувае, што вынікі свае працы яно ня можа выка-рыстаць. Як цвёрдзіць «Правда», у мі-нулым годзе калгасы Беларусі не дабра-лі з сваіх земляў 1 300 тон збожжа. Гля гледзячы на такі значны недабор ў мі-нулым годзе, пад прымусам былога са-кратара ЦК камуністычнае партыі Бе-ларусі Патолічава, ад калгасаў было адабрана звыш пляну 2,5 мільёна пудоў збожжа дзяржаве.

З гэтае прычыны у шмат якіх калга-сах прыгоннае сялянства абьякава ста-віцца да працы. Як падае «Советская Белоруссия», у калгасе імя Горкага ў Бабруйскім раёне «калгаснікі ўвесь час выходзяць на працу а 10—11 гадзі-не, доўга абдаюць і рана пакідаюць працу на полі. Трэцяя частка жанчын не бярэ ўдзелу ў грамадзкай працы». Карэспандэнты «Правды» з 25 жнівеня

сёлета паведамляюць, што яны наведалі калгас «Парыская Камуна» Старага-родзкага раёну Менскае вобласці. У гэ-тым калгасе яны заўважылі, што «на поле калгаснікі выходзяць позна. Пра-цуюць на полі 6—7 гадзін. Вельмі часта самы найлепшы час траціцца на абед, які цягнецца 2—3 гадзіны. Шмат пра-цаздольных калгаснікаў у самую гара-чую пару жніва сядзяць дома». Вязу-моўна, што гэта ёсьць сваеасаблівы пра-тэст супраць калгаснага прыгону, суп-раць варожае селяніну калгаснай фор-мы жыцця.

У Маскве першага жнівеня на мітынг пры адкрыцці стадыёну ў Лужніках выступаў Хрушчоў. Як звычайна, хва-лячыся рознымі дасягненнямі ўва ўсіх галінах гаспадарчага будаўніцтва ў Са-вецкім Саюзе, ён запэўніваў: «Калі ця-пер ёсьць яшчэ нараканьні, што ў нека-

торых гарадох была зьменшана выпечка белага хлеба, дык збор ураджаю гэтага году забяспечыць краіну галоўным чы-нам пшаніцай. Аматыры белага хлеба могуць цешыцца». Глумлівы жарт над працоўнымі.

Збор збожжа на Беларусі паказвае, што хрушчоўскія абяцанкі адносна бела-га хлеба бязвартасныя. Вось ужо амаль сорок год савецкае ўлады, а белы хлеб і цяпер — нейкі недасяжны прысмак. Відаць, што й з чорным хлебам будзе ўвабрыз. Спадзяюцца Беларусам на прывоз збожжа з цаліны няма чаго. Яшчэ далёка незакончаны збор ураджаю, а радзё з Масквы 11-га верасня з за-давальнем паведамляе, што параплавы з пшаніцаю ўжо накіраваныя, згодна з умоваю, у Ёгіпт.

В. Б.

Крызіс у савецкім рэалістычным мастацтве

(Заканчэньне з 2-ой бач.)

лоўка выясьняе прычыны заганаў да-сюлешнага савецкага мастацтва, вартая сьмеху. Што значыць пазбыцца безкан-фліктнасці ў мастацтве і разам з тым трымацца рамак уяўнага сацыялістыч-нага рэалізму? Што значыць пазбыцца лякіроўкі, трымацца канкрэтнага жыць-ця народу, чэрпаць у ім творчыя сілы і быць духовым (у сэнсе камуністычнай ідэялёгіі) правадніком народу? Ці-ж гэта ня тая самая вымушаная ідэяліза-цыя сумае савецкае рэчаіснасці, якая вядзе нямінуча да ранейшых одаў, чы-сьценькіх абразоў або да твораў пазбаў-леных жыцця, да тэй самай бескан-фліктнасці? Разьбежыцца імяніняў савецкіх людзей з партыйным павучан-нем і гвалтам заўважна нарастае. Яна заключаецца ў тым, што ў асяродзьдзі мастакоў пачынаецца ставіцца пад сум-

леў праўдзівасьць ідэі сацыялістычнага рэалізму. Цьвярозы розум пацвярджае, што ўяўны савецкі сацыялістычны рэа-лізм зьяўляецца трагэдыяй савецкага мастацтва. Ён, забівае свабоду думань-ня, свабоду творства. У нацыянальных рэспубліках даходзіць яшчэ іншая пра-блема — праблема нацыянальных тра-дыцыяў у мастацтве. Ведама, пакуль будзе існаваць Савецкі Саюз, ні аднаго, ні другога мастака не даб'юцца.

II. У.

САМІ СЯБЕ ВЬСЬМЕЯЛІ.

Савецкая прэса ў сваёй прапагандзе пе-раходзіць міжму сьмяхотнасці. Вось вам прыклад: у «Зьвязьдзе» з 23-га жнівеня зьявілася на другой бачыне зацемка: «Расьце попыт на культтавары». Гэта карэспандэнцыя із Скідзеля. Зь яе мы даведваемся, што «расьце матарыяль-ны дабрабыт рабочых саўгасу «Скідзель», таму, што «узраслае попыт на культ-тавары».

Што-ж гэта за культтавары, попыт на якія, на думку карэспандэнта «Зьвяз-ды», зьяўляецца паказьнікам росту ма-тарыяльнага дабрабыту насельніцтва? Вось-жа, у саўгасе «Скідзель» чатыры асобы ўрэшце здабыліся на тое, каб ку-піць сабе самакаты. Карэспандэнт падае таксама прозьвішчы 3-х асобаў, што набылі радыёпрыёмнікі. Ён кажа, што шматлікія працоўныя купілі патэфоны. Як шматлікія гэтыя працоўныя, у за-цемцы на ўскіі выпадак ня кажашца.

Але гэта яшчэ ня ўсе «культтавары», якія пералічвае карэспандэнт. Выяўля-ецца, што некаторыя ў саўгасе ўжо так разбагацелі ды так імкнуцца да куль-туры, што купляюць навет швейныя ма-шыны і... гадзіннікі! Скажэце, калі ласка, ці гэта ўжо не вяршыня культу-ры й дабрабыту? У саўгасе чалавек ку-піў гадзіннік, і аб гэтым піша аж рэ-спубліканскі цэнтральны орган! Праў-да, як мы ўжо казалі, падсавецкага чы-тача навет і гэта вельмі ня здзівіць. Ён ведае із свае практыкі, што ў Савец-кім Саюзе гадзіннік — гэта ўжо за-праўды не абы-які люксус, ды і ня так лёгка яго купіць. Але ў вольным сьве-це гэта гучыць, як анекдот. Бальша-віцкая прапаганда, як бачым, — гэта кій з двума канцамі.

У. С.

«Буцлаў». Барокавы касцёл з XVIII ст.

Із збору Д-раГоція

Жаль агорне, нудна стане,
Сяду і заплачу:
Калі-ж тое шчасьце глянэ?
Дзе яго пабачу?

Пакахаў адну дзяўчыну,
Ўспомню — і заплачу:
Ажаныўся, і чупрыну
Ўсю сваю я страчу.

Жонка лупіць качаргою,
Вось чаго я плачу,
За лоб чэпіцца рукою,
Чаму-ж чуб ня трачу?

Той сьмяецца, той сьпявае,
А я толькі плачу.
Праваліся, доля злая!
Чорт табе ў прыдачу.

Ох-ха, многа за сьвязамі
Часу я патрачу!
Гэта ўспомню я часамі
Ды ізноў заплачу.

СЬМЕХ

Годзе плакаць, надаела,
Сьлёз не набяруся.
Каб-жа, доля, ты згарэла —
Вось-жа засьмяюся.

Пражыву век сьмяючыся,
Хочаш? — Пабажуся.
Ка мне, доля, ня сучыся:
Дальбог, засьмяюся.

Мая жонка захварала —
Адзін ухаджуся.
Божа, Божа, колькі дзела!
Бегаю, сьмяюся.

Там крычыць дзіця ў калысцы,
А я ўсё страпуюся,
І нагою — трах па місцы!
Проста аж кладуся.

Порткі зьлезлі на калені,
Эх, як закручуся!
Пасьлізнуўся на палене,
Гопнуў і сьмяюся.

Вады ў гумно нацякло,
А я і ня дбаю,
Узяў сабе памяло,
Броджу і сьпяваю.

Перажыў, прагараваў,
Век свой перадлякаў, —
Чорт яго тут бедаваў,
Чорт яго і плакаў!

НЯ ПЫТАЙЦЕ, НЕ ПРАСЕЦЕ

Ня пытайце, не прасеце
Сьветлых песьняў у мяне,
Бо, як песьню засьпяваю,
Жаль душу ўсю скалыхне...

Я-б сьмяяўся, жартаваў-бы,
Каб вас чуць разьвесяліць,
Ды на жыццё я паглянеш,
Сэрца болей зашчыміць.

Нешчасьліва наша доля,
Нам нічога не дала.
Ня шукайце кветак ў полі,
Як вясна к нам ня прыйшла.

1904

ВОРАГАМ

Багачы і панства,
Нашы «дабрадзеі!»
Мы на суд вас клічам,
Каты вы, зладзеі!

І на грозных межах
Часаў пераходных
Сьмела вас пытаем,
Прагных і нягодных:

«Чымі рукамі
Вы добро зьбіралі,
Чыею сьлязою

Шчасьце вы куплялі?
І за што, скажэце,
Палкамі нас білі,
Секлі нас дубцамі,

Голадам марылі?

Для якой вы цэлі
Сьвет нам закрывалі,
Ланцугом зязьным

Рукі нам скавалі?

Ласкаю-ж чыёю
І з чые вы працы
Замкі збудавалі,

Пышныя палацы?

Ўсё ад нас забралі,

А што нам далі вы?

Чые нудна ў полі

Так марнеюць нівы?

Вузенькаю ніцяй

Чые йдуць палоскі?

У чым то жыць

Многа так бярозкі?

Каму адвялі вы

Пусташы, каменье?

Хто з свайго засеву

Не зьбіраў насення?

Чые йдуць палоскі?

Гнуцца сіратаю?

Чые сьлёзы льялюцца

Кажнаю парою?

І чыя скацінка

Сохне ў пустым полі?

І як гаспадар іх

Гіне у няволі?

Чыя песьня-скарга

Ў неба йдзе дакорам,

К месяцу і сонцу

І к далёкім зорам?

Багачы і панства

І вы ўсе, брадзяткі!

Ўбок з дарогі, каты!

Боісьце сярмягі!

Ўжо даўно вяроўкі

Вас, паны, чакаюць,

І па вас асіны

Сьлёзы праліваюць.

1906

(Далей будзе)

Плён нясем, плён – з усіх старон

(Беларускія жніўныя традыцыі)

Некалі ўва ўсёй Славяншчыне ня было такой працы, якая выклікала-б столькі радасці, як жніво. І гэта зусім зразумела. Шчасліва жэнтае збожжа зьзяўляецца гварантыяй заможнага жыцця на працягу цэлага году. І хоць жніво ў той час лічылася самай цяжкай работай, то аднак пачыналася ахвотна і канчалася радасна і ўрачыста.

Хоць абрад заканчэння жніва, званы дажынкамі, амаль такі самы ўва ўсёй Славяншчыне, то аднак мала дзе праз цэлыя стагодзьдзі перабытаваў ён ня зьменна, і рэдка хто так урачыста сьвяткаваў дажынкі, як Беларусы. Зрэшты, ня толькі адны дажынкі, але і наагул усё жніво заўсёды мела прыгожы і ўрачысты характар.

Ужо навет першы дзень жніва зьзяўляецца ў пэўным сэнсе невялікім сьвятам завецца **закынкі**. У гэты дзень жнеі ўрачыста прыносілі ў хату першыя жэнтая ў полі снапкі збажыны. Гэты дзень, як пачатак жніва, гаспадар адзначаў урачыстым пачатункам. Старэйшых гаспадароў, якія прыходзілі на поле, жнеі ўрачыста віншавалі з пачаткам работы і апярэзвалі іх перавясламі, якімі вьязучыя снапы. Найбольш працавітых дзяўчат акружвалі ўсёагульнай пашанай, бачачы ў іх асобе добрых будучых жэнак і гаспадынь.

Дзяўчына, якая вылучалася ў час жніва сваёй працавітасьцяй, звалася **пачынальніцай**, а другая пасля яе — **памагальніцай**. Гэтыя званыя ня толькі — справа гонару, але й надзея на хуткае замужжы. Таму зусім ня дзіўна, што дзяўчаты ўсімі сіламі стараліся заслужыць на гэтае званьне. А ўся праца адбывалася бадзёра і ў вясёлым настроі. Дзяўчаты і хлопцы стараліся сябе ўзаемна заахвочваць да як найлепшай працы, прыпяваючы і прымаўляючы. Складалі розныя песьні і прыпеўкі, прызначаныя на дажынкі.

Жніво падыходзіць да канца. Набліжаюцца дажынкі. Некалі жнеі пакідалі на полі кавалачак нязжатага збожжа (паверхняй 1-2кв. мэтры для бажка ўраджаю — **Жыцця**. У пазьнейшым часе гаварылі што робіцца гэта для **Спаса**. Яшчэ і цяпер пакідаюць на полі некалькі каліваў збажыны «на перапёлку».

З гэтага моманту пачынаецца сьвяткаваньне дажынак. У сярэдзіну пакінутых каліваў устаўляецца невялікі кіёчак, да якога ўрачыста прывязваюцца пакінутыя калівы жыта. Пад сьпевы жнеюў гэтыя збажынкі ўпрыгожваюць кветкамі, ягадамі каліны або рабіны і стужкамі. На зямлю пад «перапёлку» кладуць пляскаты камень — «стол», а на рунь кладуць кавалачак хлеба, часам крыху солі і грашчак, як сымбаль чалавечых патрэб і задатак на будучы год.

Адначасна поле навакол «перапёлкі» дакладна ачышчаецца з пустацельляў, навет і з поўні, што мае быць сымбалам, каб у будучым годзе збожжа радзіла бяз пустацельля і ўсялякіх шкоднікаў. Як звычай «перапёлку» ўпрыгожвала пачынальніца, на падзяскай Беларусі званая **пастатніца**. Усё гэта робіцца пад сьпевы і ў гонар «яснага сокала» і «перапёлкі», якая жыве ў збожжы і сваім сьвіргатлівым галаском перш заклікае «пупцпалоц» («ідзі палюць!»), а пасля жніва «яма не» — прыпамінае гаспадару ягоня абавязкі.

«Не адлятай, сівая перапёлкача, Ужо ня пойдзем у тое полечка. Адчыняйце шырока вароты, Ужо скончылася ў полі работа».

Адначасова з апошняга снапа збожжа (які калісь цэлы забіралі ў хату) робіцца вянок для пастатніцы-пачынальніцы і пучок збажыны з роўна абрэзанымі каласамі званы — **раўнянкі**. Потым, выкрышанымі зь вянка і «раўнянкі» зернямі, гаспадар пачынае сьзябу. Пасля ўпрыгожваньня «перапёлкі» і «раўнянкі» ў некаторых ваколіцах жнеі, якія ўпяршыню ў сваім жыцці выйшлі ў поле, абвораваюць апошняы снапы і «перапёлкі». А колькі пры гэтым жарту і сьмеху. Наагул у цэлай Беларусі захаваўся гэты прыгожы цудоўны звычай «выжынак», які часам называюць (у ваколіцы Беластоку) «тлакою» (талакою).

Вось усе жнеі, якія хутчэй закончылі сваю работу, ішлі памагаць суседзям, што з тае ці іншае прычыны яшчэ не паспелі сваечасова справіцца з работай. Гэты прыгожы звычай ператрываў яшчэ з часоў «вясковай абшчыны», якая некалі зьзяўлялася падставой ладу ўва ўсіх славянскіх плямёнах. Закончыўшы жніво, усе жнеі зьбіраліся ў гурт і са сьпевамі ішлі дамоў. На чале жнеюў, із збожжавым вянкам на галаве, ішла пачынальніца (пастатніца) а побач яе, нясучы ў руках раўнянку, ішла памагальніца.

Дажыначныя песень было шмат, у якіх узаемна прыпавалі жарты, гаюў-

ным чынам у адрас пастатніцы ды тых, якія найслабей працавалі.

Песьні й перапеўкі пераважна пачыналіся ад звычайнай дажыначнай песьні:

Адчыняйце-ж нам новы вароты,
Нясем вяночак з самага злота.
Плён нясем, плён — з усіх старон!
Як мы здаровы плянавалі,
За год шчасліва мы дачакалі.
Плён нясем, плён — з усіх старон!
Засьцілайце нам сталы і лавы,
Бо з поля ідзе госяць нябывалы.

Перад уваходам на панадворак, жнеі спыняліся і сталі так доўга пакуль не праспявалі ўсіх песеньяў. Тады з хлебам і сольлю ды квартай мёду выходзіў да іх гаспадар, частаваў пастатніцу, а тая зноў разам з памагальніцай уручалі яму вянок і раўнянкі.

У той момант пастатніца ўважліва сачыла вачыма навокал, бо хлопцы стараліся абліць яе вадою, што сымбалізавала тое, каб дождж пачаў падаць тады, калі збожжа, так як вянок і раўнянкі, ужо будзе зьеззена ў гумно. Аблівалі таксама адзін аднаго. На Беларусі і ў Беластанччыне спраўляюцца падвойныя дажынкі, г. зьв. малыя-жытнія і агульныя-вялікія, так званыя **акружныя**, — пасля звозкі з поля ўсяго збожжа: пшаніцы, аўса, ячменю і грэчкі. Як адны так і другія закончаліся смачным пачатункам, сьпевамі, музыкай і танцамі, якія часта працягваліся аж да раніцы. На такія вечарынікі прыходзіла ўся

моладзь, а навет і старэйшыя з усёй вёскі. Такія дажынкі адбываліся штогод у штораз іншага гаспадара. Такі звычай захаваўся яшчэ з часоў вясковай абшчыны. Асабліва ўрачыстыя дажынкі рабіў той, каму «тлакою» жэлі збожжа. У некаторых ваколіцах акружныя і зьвязаныя зь імі забавы адбываліся аж у раньнюю восень, пасля сьзябы азімых.

Так беларускі люд праз цэлыя стагодзьдзі сьвяткаваў і сьвяткуе сваё традыцыйнае жніўнае сьвята. За гэрыяд паншчыны моцна зьвульгарызавана гэтую прыгожую старадаўнюю славянскую традыцыю, калі памешчыкі загадвалі на слабе працаваць і звозіць ураджай. Люд у сваіх прыпеўках выразіў пагарду да прыгнятальнікаў. Довады гэтага захава-ліся яшчэ да сьняняшніх дзён, у форме шматлікіх жніўных песеньяў і прыпевак.

Якуб Антанюк

*

АД РЭДАКЦЫІ: Перадрукоўваючы гэты нарыс зь беластоцкае «Нівы», трэба адцесіць, што сьвяткаваньне жніва ў такой форме, як апісвае аўтар, адбываецца, відаць, у Беластанччыне, але не ў савецкай Беларусі, дзе, багатыя жніўныя традыцыі поўнасьцяй спрафанаваныя і выпушчаныя з усяго зьместу. Сьвяткаваньне дажынак бальшавікі падмянілі цяпер шуміхай здаваньня хлеба дзяржаве, спарборніцтвамі за дэтармінавае заканчэньне збору, чырвонымі абозамі і іншай прапагандовай нудой.

Ніягара - цудоўны твор прыроды

Ад I-га да 3-га верасня сёлета адбылася ў месцые Торонто ў Канадзе Другая сустрэча Беларусаў Паўночнае Амэрыкі. Едуць зь Нью Ёрку ў Торонто, беларуская група правяла некалькі гадзін на Ніягарскім вадападзе, што знаходзіцца на самай мяжы ЗША і Канады. Тры тысячы міль супольнае граніцы паміж ЗША і Канадаю ня маюць ніякіх пагранічных фартыфікацыяў, што сьвятчыць аб сапраўднай міралюбнасьці і гармоніі паміж гэтымі гаспадарствамі. Не можна пераходзіць з абодвух бакоў пры ўмове, што асоба, якая пераходзіць, пакажа пагранічнаму ўрадаўцу свой персанальны дакумант. Пераходзячы гэтую граніцу, якая перасякае мост праз рэчку Ніягару, давялося і мне ўпяршыню пабачыць Ніягарскі вадапад ўва ўсёй ягонай велічы і цудоўнасьці.

Калі мы возьмем фізычную карту Паўночнае Амэрыкі, дык знойдзем паміж ЗША і Канадаю групу вялікіх вазёраў, у ліку якіх знаходзяцца вазёры Эрыі і Онтарыё. На перасмыку паміж гэтымі вазёрамі ёсьць рэчка Ніягара, што выплывае з вазера Эрыі і ўпадае ў вазера Онтарыё. Даўжыня р. Ніягары 54 км. Па ёй праходзіць граніца паміж ньёёскім штатам ЗША і правінцыяй Онтарыё Канады. У верхнім цячэньні на працягу 8 кілямэтраў р. Ніягара мае адно карыта, а пасля разьдзяляецца на два рукавы, што абдымаюць абток Гранд-Айленд. Лёвы рукаў Чупаўва мае даўжыню 19 км., а правы — Тонаванда ў ЗША — 24 км. Сярэдняе цячэньне р. Ніягары даўжыняю 11 км. уключае Ніягарскі вадапад і два парожыстыя адрэзкі: адзін вышэй за вадапад, другі — ніжэй. Сярэдняе цячэньне мае найбольшую пахлясьць (спад у кірунку воз. Онтарыё, і таму на гэтым адрэзку адбываецца найбольшы спад вады. Ніжняе цячэньне р. Ніягары мае малую пахлясьць і характарызуецца невялікаю хуткасьцю цячэньня ды значнаю глыбінёю, што дасягае пры ўтоку ракі 15-20 мэтраў. У верхнім і ніжнім цячэньні р. Ніягара параплаваходная. Дзеля абыходу парогату і Ніягарскага вадападу на абшары Канады пракапаны канал Ёўлэнд, што злучае воз. Эрыі і Онтарыё, глыбінёю 7,9 м. і мае 8 шлюзаў. У халодныя зімы р. Ніягара замярзае (на парожыстых адрэзках і на вадападзе часткова).

Грандцэжны Ніягарскі вадапад дзеліцца Козым абтокам на дзьве часткі. Леваа канадзкаа частка Горсчуфолс (падкоўны вадапад) мае 48 м. вышыні і 914 мэтраў шырыні па хрэбце. Праз гэтую частку ў форме падковы падае амаль 90% усеае масы вады Ніягарскага вадападу. Правая частка, што знаходзіцца ў ЗША мае 51 м. вышыні і 223 м. шырыні па хрыбце. Сярэдні гадавы спад вады складае 5,9 тыс. м/сек.; найбольшы спад вады адбываецца ў пэрыяд красавіка-ліпеня. Магутнасьць гідрэлектрастанцыі ў ЗША на Ніягары — 445 тыс. квт., у Канадзе — 848 тыс. квт.

У вадазборніку р. Ніягары паўсталі гарады, прыкладам, Ніягара-Фолс, Буффало, што маюць пераважна электрахімічную і электра-мэталюргічную прамысловасьць, якая разьвілася на базе таннае гідрэлектраэнергіі. На правым боку Ніягары знаходзіцца ніягарскі му-

зей, які мае колькі тысяч экспанатаў, пераважна скамянелых арганізмаў — дакумантаў эвалюцыйнае гісторыі зямлі.

Ніягарскі вадапад паўстаў на парозе пластоў сылюрскіх вапнякоў. Падаючая вада стала падмывае ўнізе вапняковы парог, у выніку чаго верхняя часткі пластоў адломляюцца і ападаюць. Сталы падмыў і ападаньне вапнякоў палмалу перасоўвае вадапад уверх р. Ніягары (адступаючая эрозія). На працягу году вадапад адступае ў сярэднім каля 70 см. За час свайго існаваньня Ніягарскі вадапад адступіў ужо больш чым на 11 кілямэтраў.

З масы вады, што падае з высокага парогу, утвараецца цудоўны рознакаляровы прыродны вобраз, які на працягу году прываблівае каля паўгара мільёна турыстых, і гэтым дае магчымасьць пражыць значнай колькасьці жыхароў ЗША і Канады.

А. Негнявіцкі

Новая фаза Суэскага канфлікту

(Заканчэньне зь 1-ай бачыны)

канчаючы сьняняшнім днём. Запад гэткай сваёй палітыкай траціць адну пазыцыю за другой на карысьць камунізму. Даволі толькі прыпомніць такія буйныя выпадкі, як здачу камуністым краінаў Сярэдня-Ўсходняй Эўропы, пасьлей усяго кітайскага кантыненту, зацяжную вайну ў Карэі і трывалы падзел гэтае краіны, такую-ж вайну ў Індакітай і ягоны падзел, потым інфільтрацыю камунізму ў арабскіх краінах Сярэдняга Ўсходу і Паўночнай Афрыкі, напасьт дэдак апошні Суэскі канфлікт, каб асэсшаваць сабе ўсе каліасальныя страты волянага сьвету на карысьць камунізму.

Вяртаючыся да суэскага пытаньня, сьняня вельмі цяжка прадбачыць, чым яно скончыцца. Сытуацыя вельмі цяжкая і скамплікаваная. З аднаго боку маем гордага дыктатара Ёгіпту палкоўніка Насэра, упоенага сваімі дасюлешнімі перамогамі над Вялікабрытаніяй і зьвяззанага бяскрытычным нацыянальным фанатызмам усяго арабскага сьвету, а такжа падбухторванага Савецкім Саюзам. З другога боку маем добрую волю заходніх краінаў справядліва разьвязаць для Ёгіпту і для сябе пытаньне Суэскага каналу. Спаткаліся два супрацьлеглыя пагляды на адно і тое самае пытаньне, якое як для дабра Захаду, гэтак і Ёгіпту мусіць быць разьвязанае.

І нейкі кампраміс мусіць быць знойдзены, бо абодвы выхадзі: ваенная інтэрвенцыя Францыі і Вялікабрытаніі супраць Ёгіпту, як і перадача Суэскага каналу пад поўную контроль аднаго толькі Ёгіпту не даюць ніякай разьвязкі гэтага пытаньня.

Ваенная інтэрвенцыя ў зоне Суэскага каналу, як было зазначана вышэй, канчальна вырвала-б увесь арабскі сьвет з пад уплываў Захаду і пхінула-б яго ў вабойны Савецкага Саюзу. Саветы, ясна, моцна хацелі-б такой разьвязкі і самі памаглі-б Ёгіпту. Гэтак Хрушчоў нядаўна прагаварыўся ў Маскве, што калі-б меў сына ў вайсковым веку, які-б хацеў пайсьці ахвотнікам на вайну ў справе Суэсу, дык сказаў-бы яму: «Ідзі, маеш маю згоду». У гутарцы з дыпляматамі на прыняцці ў румынскай амбасадзе

Другая сусьветная вайна нанесла нашай Бацькаўшчыне нязлічоныя стра-ты і разбурэньні. Загінула мільёны насельніцтва, засталася сотні тысячаў сіротай, бяспрытульных, калекаў, храніча хворых. Шмат з гэтых людзей, пакрыўджаных лёсам, да гэтага часу туляцца ў жакліва прымітыўных жыльлёвых умовах. Неспрыальныя ўмовы жыцця, бруд, нэнзда, мізэрнае харчаваньне, зьзяўляюцца крыніцаю розных хваробаў, павялічваюць сьмяротнасьць.

Па прыклады далёка ня трэба хадзіць. Вось першая клінічная больніца ў сталіцы Менску. Вакол больніцы — гразь, рознае сьмяіцьцё, няма дарожак і лавак. Крытая шклom галэрэя для хворых ператворана ў сьметнік, куды зальваюцца непатрэбныя рэчы. У бальнічных палатах дзьверы без зашчапак — зачыняюцца палкамі, якія прывязваюцца ручнікамі.

Яшчэ горш у трэцяй клінічнай больніцы. Хворыя ходзяць у старых падзёртых піжамах бяз гузікаў і паясоў. Яны падпяраваюцца бінтамі. У бальнічных палатах няма навет прымітыўнай сыгналізацыі. Каб выклікаць мэдычны ці абслугоўваючы персанал, цяжка хворыя прымушаныя стукаць палкамі ў дзьверы, сьцены, або званіць лыжкамі ў міскі і бутэлькі.

Як агульнае зьвявішча, ува ўсіх больніцах Менску не стае нажоў, відэльцаў, лыжак, тэрмомэтраў, грэлак. Дыягнатычнае харчаваньне не дотрымліваецца, а індывідуальнае зусім не практыкуецца. Наагул харчаваньне ў больніцах аднастайнае; навет у летні сэзон хворым не выдаецца гародніны.

Часта больніцы некалькі месяцаў ня маюць навет простых лекаў. Лекары дзеля адводу вачэй выпісваюць хворым пірамідон, перакісь вадароду, атрапін, хлэрысты кальцыі, а бальнічная аптэка гэтых лекаў ня выдае.

Усе гэтыя факты — ня злосная думка, а жакліваа запраўднасьць, пададзеная ў артыкуле «За бальнічнай агарожаі», надрукаваным у «Советской Белоруссии». Прапагандная-ж частка гэтага артыкулу гучыць зьдзекам над беларускім народам. «Партыя і ўрад — гаворыцца ў артыкуле — аддаюць шмат увагі разьвіццю аховы здароўя ў нашай краіне. Дзяржава шчодро адпускае сродкі на будаўніцтва і ўтрыманьне мэдычных устаноў і на абсталяваньне больніцаў».

Спашлемся на некалькі афіцыйных лічбаў, якія паказваюць сапраўдную «шчодрасьць» савецкіх выдаткаў на ахову здароўя на Беларусі.

У Савецкім Саюзе на кажныя 600 чалавек насельніцтва прыпадае адзін лекар. У РСФСР на аднаго лекара прыпадае 570 чалавек. Самую шчодрую выда-

той-жа Хрушчоў сказаў, што калі Вялікабрытанія і Францыя пачнуць вайну з Ёгіптам, дык з эгіпскага гледзішча будзе гэта сьвятая вайна. «У такім выпадку Арабы ня будуць адны, знойдуцца і ахвотнікі», — даслоўна асьветчыў Хрушчоў. Высказваньне зусім ня двузначнае, і ў выпадку вайны Саветы напэўна пасылалі-б сваіх «ахвотнікаў» у Ёгіпт, як гэта ўжо рабіў камуністычны Кітай у Карэі. Такім чынам у эвэнтуюльную вайну былі-б пасярэдна ўцягнутыя і Саветы, і вайна такая за нейкі час магла-б ператварыцца ў трэйцюю сьветавую вайну.

З другога боку ані Вялікабрытанія і Францыя, ані навет Амэрыка ня могуць згадзіцца з дамаганьнямі Насэра і перадаць яму вылучны контроль мораплаўствам праз Суэскі канал, бо гэта абазначала-б, што за нейкі, навет кароткі час эгіпскі ўрад мог-бы пайсьці за радзей Саветаў і заблякаваць для Захаду канал або паставіць такія ўмовы за ягонае карыстаньне, што для Захаду былі-б немагчымымі. А заблякаваньне Суэскага каналу, як мы ўжо пісалі ў раней, абазначала-б для Вялікабрытаніі страту ўсяе патрэбнае ёй нафты, якую атрымлівае з Сярэдняга Ўсходу, і павольнае высьценьне яе з гэтае тэрыторыі, для Францыі — страту ўсяе Паўночнае Афрыкі, а для ўсяго волянага сьвету — страту гэтага назьвычайна важнага стратэгічнага пункту на карысьць Саветаў. У такім выпадку панаваньне Савецкага Саюзу, цераз Турэччыну, Пэрнию, Ёгіпт, Паўночную Афрыку, расьцягнулася-б аж да Атлянтычнага пабярэжжа. Дык і гэтка разьвязка Захадам ня можа быць прынятая.

Такім чынам справа можа зацягнуцца, можа адбудзецца яшчэ не адна канфэрэнцыя, і Запад усімі спосабамі будзе шукаць мірнага і адпаведнага для сябе разьвязаньня Суэскага пытаньня. Пэўне-ж, бяз уступак Ёгіпту тут не абыйдзецца, уступак можа вялікіх і каштоўных, але пытаньне Суэскага каналу на столькі важнае, што гэтая разьвязка ўсё-ж такі будзе неяк знойдзена.

Л. К.

„БОЛЬНИЦЫ”

чу сродкаў на ўтрыманьне лекароў мела Грузія, відаць з тае прычыны, што гэтая рэспубліка была бацькаўшчынай дыктатара Сталіна. У Грузіі на 339 чалавек насельніцтва прыпадае адзін лекар. А ў зьнішчанай вайной Беларусі адзін лекар прыпадае толькі на 846 чалавек.

Незайздросная забясьпечанасьць беларускага насельніцтва і шпітальнымі ложкамі. У РСФСР на адзін шпітальны ложка прыпадае 148 чалавек. У Туркменіі — толькі 137. Паводля савецкіх статыстычных вестак, на Беларусі налічваецца 8 мільёнаў насельніцтва, Па ўсёй рэспубліцы налічваецца 41,5 тысяч шпітальных ложкаў, або адзін ложка на 192 чалавекі.

Вось як гэтак званая «клапатлівая» камуністычная партыя і савецкі ўрад залечваюць раны беларускага народу. Гэтак бяз уліку патрэбаў разьмяркоўваюцца сродкі паміж рэспублікамі на сацыяльна-бытавыя мерапрыемствы ў бальшавіцкім СССР.

Савецкі ўрад і камуністычная партыя ўкладае непамерна вялікія сродкі на ўзбраеньне. Шчодро выдаткоўваюцца мільёны рублёў на арганізацыю розных закатаў, міжнародных камуністычных зьездаў, кангрэсаў, фэстываляў, на прыёмы гэтак званых «знатных асобаў» — сотні тысячаў выдаюцца замежным нахлебнікам у выглядзе розных «прэміяў міру...» А для паняволення беларускага народу не стае сродкаў на бальнічнае абсталяваньне, на лекі, на пашырэньне бальнічнай сеткі.

С. С.

АД ВЫДАВЕЦТВА «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ»

Выдавецтва «Бацькаўшчыны» паведамляе, што яно заканчвае выданьне асобнымі кніжкамі двух важных літаратурных твораў: этнаграфічна-гістарычнага нарысу ведамага беларускага пісьменьніка на эміграцыі Юркі Віньбіна «Плыве з-пад Сьвятога Гары Нёман» (частка першая) і повесці перамерага ў Менску 13 жніўня сёлета вялікага беларускага паэты і пісьменьніка Якуба Коласа «У палескай глушы». Абедзьве кнігі будуць старанна выданыя і належаа аформленыя. Цана першай кнігі — 1 амэрыканскі далар, а другой — 2 далары або іхна раўнаватэсьць у мясцовай валюце. Заказваць можна ўжо цяпер бясспарэдна ў Адміністрацыі «Бацькаўшчыны» ў Мюнхэне або ў нашых Прадстаўніцтвах у паасобных краінах.

НОВЫЯ БЕЛАРУСКІЯ ПЛІТКІ

Беларускі Выдавецкі Аддзел пры Галоўнай Управе Злучанага Беларуска-Амэрыканскага Дапамогавага Камітэту выдаў другую сэрыю беларускіх патэфонных плітак, насьпьяваных хорам ЗБ-АДК пад кіраўніцтвам сп-ра В. Селях-Качанскага і акампаніямэнце сп. сп. Д. Верасава ды П. Нядзведзкага ў студый «Р. С. А. Віктор» у Нью Ёрку. У гэтую сэрыю ўвайшлі наступныя песні:

1. **Мы выйдзем пачыльнымі радамі** (нацыянальны гімн) — муз. Тэраўскага;
2. **Падняты родны сьцяг дзяржавы** — апрацоўка — В. Селях-Качанскага;
3. **Хор сялянцаў** (з опэры «Кастусь Каліноўскі») — муз.: М. Равенскага;
4. **Песня волі** — муз. В. Селях-Качанскага, словы М. Сяднёва;
5. **Поле, поле** — муз. Д. Верасава, словы М. Кавыля;
6. **Беларусь перадусім** — муз. Стэповіча;
7. **Ой, ня кукуй, зязюленька** — муз. Тэраўскага (солё: К. Яцвіч);
8. **Ой, ты мароз** — муз. М. Равенскага (солё: К. Яцвіч);
9. **Бульба** — апрацоўка В. Селях-Качанскага;
10. **На рыч, карованька** — муз. М. Равенскага;
11. **Сьняжкі белыя, пушыстыя** — апр. В. Селях-Качанскага.

Ветліва просім беларускае грамадства падтрымаць наш пачын праз набыцьцё новых плітак, і гэтым самым спрычыніцца да выданьня трэйцёе сэрыі ўвосен 1956 году.

Кошт аднае пліткі — 1 далар плюс кошт перасылкі і апакаваньня. Камплет плітак — гэта найлепшы падарунак пры кажнай нагодзе. Выпісаць можна у: Mr. M. Sienko, 24 Herman St. South River, N. Y. U. S. A.

Управа ЗБ-АДК

Беларускі тыднёвік палітыкі, культуры і грамадзкага жыцця.
Выдавец: Уладзімер Борнік

РЭДАГУЕ КАЛЕГІЯ

Артыкулы, падпісаныя прозьвішчам або ініцыяламі аўтара, не заўсёды выражаюць пагляды Рэдакцыі.